

plura habet ante Trojæ captivitatem, a Græcis sœpe fragmentis confirmata, quæ Armeniacus codex desiderat. Post Trojam quoque captam multa sunt ab Armeniaco interprete prætermissa, quæ Hieronymus retinet, nec tamen inter ejus additamenta censere licet, quia cum Græcis fragmentis sine dubio Eusebianis adamussim congruunt. Opere igitur pretium me facturum speravi, si universum Eusebii chronicon nova hac editione integrius, emendatius pleniusque ficerem : priorem scilicet librum duarum collatione editionum, criticis aliquot animadversionibus, philologico studio ac sedulitate expolirem et reformarem : posteriorem vero, non solum prætermissis ab Armeniaco interprete Eusebianis fragmentis augerem, verum etiam doctis Hieronymi laboribus cumularem ; et quod apprime intererat, tot codicum Vaticanorum auxilio fretus nova prorsus lectione donarem. Hæc est igitur consilii mei summa : cui jam illud addendum est, quod lacunam codicis Armeniaci, inter priorem alterumque librum interjectam, id est, consulum Cæsarumque, cum decurrentibus olympiadibus, seriem, invocato *chronici paschalis* auxilio certissime, ut arbitror, sustuli, et Eusebii opus absolutissimum reddidi.

EUSEBII PAMPHILI

CÆSARIENSIS EPISCOPI

CHRONICORUM LIBER PRIMUS.

PROœMIUM.

1. Complura volumina veterum historiarum perlegi, sive quæ apud Chaldæos Assyriosque narrantur, sive quas minute Ægyptii prescribunt, sive denique quas Græci referunt, nulla (si quidem fieri posset) interposita dubitatione : quibus in scriptis tempora regum et olympiadum, qui sunt athletici ludi, continentur : nec non si qua præclara facinora a barbaris et a Græcis, tamque a fortibus quam ab imbecillibus gesta sunt : tum et horum cujusque mirandi exercitus, duces, sapientes, viri strenui, poetæ, historiographi et philosophi recensentur. Porro opportunum duxi, imo perutile et necessarium, breviter hæc omnia disponere : prætereaque sanctis Hebreorum litteris contentas Hebraicas antiquitates atque chronologiam sermoni meo adjungere : scilicet ut possimus apprime intelligere, quanto tempore ante salutarem Dei manifestationem Moses exsisterit, nec non qui post eum Hebreorum prophetæ divino Spiritu afflati vaticinati sunt : atque ut facile cognoscamus, Græcorum vel barbarorum insignes homines, qui in singulis gentibus florere visi sunt, quo tempore occurrerint celebribus illis veteribus apud Hebreos, prophetis videlicet, iisque singulis qui eidem genti cum imperio præfuerunt.

2. Sed enim jam inde ab exordio palam cunctis edico, ne quis unquam arroganter contendat, quasi fieri possit ut temporum certissima cognitione acquiratur. Quod sane quisque sibi persuadebit, si primo veracem Magistrum cogitet familiaribus suis dicentem : « Non est vestrum nosse horas et tempora, quæ Pater posuit in sua potestate. » Etenim is Dei Dominique more non de ultima tantum consumptione, sed de cunctis temporibus eam præcisam sententiam

potulisse mihi videtur ; videlicet ut eos compesceret, qui nimis audacter inanibus ejusmodi scrutationibus mentem attendunt. Deinde et noster hic sermo vehementi testimonio eamdem Magistri sententiam probabilem faciet : videlicet neque Græcorum neque barbarorum neque aliarum quarumvis gentium neque ipsorum Hebreorum universalem chronologiam nos posse evidenter addiscere. Porro autem contenti erimus, si praesens noster tractatus ad duo statuenda nos adjuvet : nempe primo, ut nemo sibi persuadeat (quod hactenus a quibusdam factatum est) fieri posse ut accurata scientia ratio temporum comprehendatur, quæ profecto hallucinatio est ; deinde ut quisque probe sciat, id tantummodo curatum a nobis, ut aliquo pacto quinam sit hujus controversiæ status percipiat, ne prorsus in ambiguitate nutemus.

3. Et Græcos quidem non est mirum diu admodum omni memoria caruisse : quippe qui variis malisque exterminiis obnoxii fuerunt : diuque, nempe usque ad Cadmi ætatem, nullis prorsus litteris usi sunt : primus enim dicitur Cadmus litterarum elementa e Phœnicum regione eis attulisse. Sane et in Platonis libro jure castigat Ægyptius ille Solonem : « O Solon, inquit, Græci semper pueri estis, neque senex Græcus unquam invenitur : ideoque prisorum temporum doctrinam nemo a vobis discere queat... » Porro et Ægyptiorum multæ feruntur insanæ historiæ itemque Chaldæorum. Et quidem hi plus quam quadraginta annorum myriades temporibus suis continere se putant : Ægyptii autem deorum, semideorum, prætereaque manuum et mortalium aliorum regum multis delirantium more fabulas nectunt. Quid ergo mea interest, qui veritatem in primis colo, res ejusmodi minutius perscrutari ? Quin adeo vel apud

mihi dilectos Hebreos dubia quædam occurunt, que suo tempore proferam. Interim hæc ad increpandam vanorum chronographorum jactantiam dicta sint.

4. Ego igitur ejus negotii causa, quod præ manibus babeo, antiquorum libros pervolutans, primum Chaldaeorum chronographiam ponam, tum Assyriorum: deinde reges Medorum, post Lydorum, juxtaque Persarum. Hinc alio me transferens universum Hebraeorum chronicon ascribam ex ordine. Rursus tertio loco Ægyptiacarum opum tempora, additis etiam Ptolemais, qui post Alexandrum Macedonem Ægypti regnum Alexandriæque tenuerunt. Rursus ex alio capite exordiens, qua ratione Græci suas historias digerant, diligenter exponam: primo que dicam eos qui Sicyone regnarunt, tum qui in Argivorum regione, et qui in ipsa urbe Athenarum, a primo recensens usque ad ultimum præsidem: itemque eos qui Lacedæmone, et qui Corinthi dominati sunt: tum et eos qui quavis in plaga imperium maris tenuerunt: addam his denique et Olympiadum librum, qui a Græcis confectus est. Postquam hæc singula in comparativam seriem coegero, tum et primos Macedonum reges ac Thessalorum, deinde Syrorum atque Asianorum, qui post Alexandrum rerum gubernacula tenuerunt, singillatim scribam. Ubi de hisce omnibus dixero, singillatim distincte collocabo eos, qui dueto initio ab Ænea, post captum Ilium, Latinis imperitaverunt, qui et Romani deinceps appellati sunt: hinc ex ordine eos qui Romulum Romanæ urbis conditorem consecuti sunt: tum et eos qui post Julianum Cæsarem atque Augustum recta serie fuerunt imperatores: denique et annuos consules qui his impliciti sunt.

5. Mox mihi materia ex hisce omnibus comparata, ad chronicos canones pergam: incipiensque ab iis hominibus qui jam inde a primordiis in unaquaque gente regnarunt, tempora distincte singulis pro rata portione attribuam, atque annos eujusque e regione alterutrorum exponam, ut facile et illico cognoscamus quinam quo tempore fuerint. Porro et eujusque regni præclara facinora, eujusmodi in cunctis gentibus passim narrantur, breviter in ipsum regnum inseram. Sed enim hæc libri secundi lucubratio posterior erit. Interim proximo libro age jam ad chronologiam Chaldaeorum videntiam veniamus, quam videlicet de suis majoribus tradunt.

CAPUT I.

Qua ratione Chaldaei chronographiam confiant; ex Alexandro Polyhistore. Et de Chaldaeorum libris, deque primo ipsorum regno.

1. Hæc quidem Berosus in primo libro narravit: secundo autem reges singillatim recensuit. Ut ipse, inquit, Nabonassarus erat eo tempore rex. Et regum quidem nomina diligenter acerbat; nullum tamen eorum opus peculiariter recitat, fortasse quia nihil memorandum esse arbitratur. Ex eo igitur regum tantummodo seriem de promere licet. Hac vero ratione narrationem exorditur, ut Apollodorus ait: nempe primum exstisset regem Alorum, ex urbe Babylone Chaldaeum: hunc saris decem regno potius. Porro is sarum ex annis ter mille ac sexcentis conflat. Addit etiam nescio quos neros et sossos: nerum ait sexcentis annis constare, sossum annis sexaginta. Sic ille de veterum more annos supputat.

2. His dictis, pergit porro; regesque Assyriorum singillatim atque ex ordine enumerat: decem videlicet ab Aloro primo rege usque ad Xisuthrum, sub quo magnum illud primumque diluvium contigisse ait, quod Moses quoque commemorat. Jam summam temporum, quibus hi reges imperitaverunt, ait esse saros centum viginti, nempe quadraginta tres annorum myriades annosque bis mille. Tum et disertis verbis ita scribit: Defuncto, inquit, Aloro, regnavit ejus filius Alaparus saris tribus. Post Alaparum Almelon ex urbe Pantibiblis Chaldaeus saris tredecim. Almeloni successit Ammenon item ex Pantibiblis Chaldaeus saris duodecim. Hujus ætate bellua quedam, cui nomen Idotioni, e Rubro mari emersit, forma ex homine et pisces mixta. Hinc Amegalarus Pantibiblicus octodecim saris regnavit. Deinde pastor Daonus Pantibiblicus, qui et ipse saris decem regno potitus est. Hoc imperante, rursus e Rubro mari emerserunt, eadem hominis itemque pisces figura, monstra quatuor. Postea regnavit Edoranchus Pantibiblicus saris octodecim. Eo tempore item apparuit e Rubro mari aliud quidquam simile pisces et hominis, cui nomen Odaconi. Hos, inquit, omnes ea, quæ ab Oanne summatim dieta erant, accurate exposuisse. Exin imperavisse Amempsinum e Lancharis Chaldaeum saris decem. Tum regnum tenuisse Otiartem e Lancharis Chaldaeum saris octo. De functo denique Otiarte, filium ejus Xisuthrum

rexisse imperium saris octodecim: sub eoque evenisse magnum diluvium. Conflatur igitur summa decem regum et sarorum centum viginti. Hæc est porro regum series.

I. Alorus saris x. VI. Daonus saris x.
II. Alaparus saris iii. VII. Edoranchus s. xviii.
III. Almelon saris xiii. VIII. Amempsinus sar. x.
IV. Ammenon saris xii. IX. Oftartes saris viii.
V. Amegalarus sar. xviii. X. Xisuthrus saris xviii.

3. Summa, reges decem, sari centum viginti. Jam ab his centum viginti saris confici aiunt quadraginta tres annorum myriades, et bis mille insuper annos; si quidem sarus annis ter mille et sexcentis constat. Hæc in Polyhistoris Alexandri libris narrantur. Jam si quis fidem adhibeat his libris tot myriades annorum jactantibus, eumdem necesse est et plura alia plane incredibilia rata habere, quæ ibidem continentur.

Sed jam illud quoque narrabo, quod in eodem historiæ primo libro prædictus Berosus scribit, idque hactenus dictis accensebo, nempe quod ipse Polyhistor eodem libro suo refert diligenter admodum hoc tenore sermonis.

CAPUT II.

De Chaldaica improbabili historia. Ex eodem Polyhistore Alexandro, de predicto Chaldaeorum libro.

1. Enimvero Berosus narrat in primo Babyloniarum rerum libro, se coætaneum fuisse Alexandro Philippi, complurimumque auctorum codices exscriptis qui magna cura Babylone asservabantur jam inde ab annorum myriabus ducentis et quindecim: quibus codicibus continebantur rationes temporum, itidemque scriptæ erant historiæ cœli terræque et maris, primæque rerum originis, nec non regum facinorumque ab his patratorum.

2. Et primum quidem dicit regionem Babyloniorum sitam esse ad amnem Tigrem; Euphratem autem eamdem interfluere. Ibidem silvestre triticum nasci et hordeum et lentem et ervum et sesamum: tum in paludibus et arundinetis ejus fluminis radices quasdam occurtere esui aptas, quibus nomen est gongis, easque panis hordeacei vim habere: denique ibi esse palmas et mala aliaque multi generis poma, piscesque et volatilia silvestria atque palustria. Porro regionis ejus partem, quæ Arabiam spectat, aridam esse fructibusque carentem; quæ vero contra Arabiam sita est, eam montibus et fructibus abundare. Jam in ipsa urbe Babylone

ingentem alienigenarum hominum, qui videlicet Chaldaeam incolunt, colluviem versari, eosdemque luxuriosam et belluini prorsus ritus vitam agitare.

3. Atque primo anno e Rubro mari emersisse ait intra eosdem terminos Babyloniorum horrendam quamdam belluam, cui nomen Oanni, quod et Apollodorus in *historia* narrat: eamque toto quidem corpore pisces fuisse, verum sub capite pisces aliud caput appositum, et in cauda pedes ad instar hominis, et loquela humanæ similem: ejusque imaginem ad hunc usque diem delineatam superesse. Hanc belluam, inquit, interdiu cum hominibus versari solitam, nullumque cibum capere: docuisse homines litteras, et varia genera artium, descriptiones urbium, templorum structuras, juris prudentiam, finium regendorum doctrinam: semina præterea et fructuum collectionem demonstravisse, atque omnia prorsus qua mundanæ societati conducunt hominibus tradidisse: ita ut ex eo tempore nemo aliquid frugi invenerit. Tum sub solis occasum eam belluam Oannem denuo mergi solitam mari, noctuque in immenso pelago collocari, atque ita ancipitem quamdam vitam degere. Deinceps et alias superiori similes belluas semet prodidisse, de quibus in regum historia dicturum se pollicetur. Rursusque ab Oanne ait scriptum de rerum origine, et de publico regimine, impertitamque ab eadem bellua hominibus loquela et industrias.

4. Tempus, inquit, aliquando fuit cum universo orbis tenebris et aquis occupabatur: erantque ibi et aliae belluæ, quarum quædam ex se ortæ erant, figuris tamen utebantur nascentium ex ante viventibus. Erant et homines, partim quidem duabus partim quaternis alis instructi duabusque faciebus; et corpore in uno geminum caput habentes, muliebre videlicet et virile, cum duobus item genitalibus femineo et masculino. Erant et alii homines caprinis femoribus, capite cornigero: alii rursus equinis pedibus: alii denique posteriore parte equina, anteriore autem humana, eujusmodi hippocentauris figura est: tauros quoque humanis cum capitibus procreatos esse ait: et canes cum quadruplici corpore, quibus caudæ ad instar piscium e clunibus proeminenter: equos præterea cynocephalos; et homines aliasque belluas hippocephalas et humana forma cum piscium caudis: alia insuper multiplicia animalia draconum formam referentia: denique

que pisces sirenū similes, et reptilia et serpentes aliasque feras mira varietate inter se differentes, quarum imagines accurate depictæ in Beli fano asservabantur. Porro iis omnibus dominatam esse mulierem quondam, cui nomen Marcaīæ: eamque Chaldaeorum lingua dici Thalath, Græce vero converti θάλατταν (nempe mare.)

5. Cumque ea omnia ante mixta fuissent, supervenientem ait Belum medium dissecavisse mulierem, ex ejusque dimidio altero terram, ex altero cœlum fecisse, universis, quæ in ipsa erant, belluis interneccione deletis. Ait autem, de harum rerum naturis allegorice sic fuisse dictum: nimirum quo tempore humidum et aqua omnia tenebant, nihilque ibi præter belluas erat, idolum illud caput suum præcidisse, sanguinemque inde manantem humo ab aliis idolis esse commixtum, et sic homines procreatos: qui idecirco et intelligentia prædicti sunt et divinæ mentis participes.

6. Age vero Belum aiunt, quem Græci interpretantur Διά (Armenii vero Aramazdem) scisis tenebris terram a cœlo separavisse, pulchreque mundum disposuisse: belluas autem non sustinentes lucis vim exanimatas esse. Tunc Belum, qui regionem desertam, attamen feracem, cerneret, cuidam e diis imperavisse ut cum sanguine, qui e suo capite abscisso deflueret, terram subigeret atque homines fingeret, cum cæteris brutis et belluis quæ hunc aerem pati possent. Belum item stellas et solem et lunam et quinque sidera errantia condidisse. Hæc, Polyhistore teste, Berossus primo libro narrat. Secundo autem idem reges singillatim perscribit: tempora quoque regum decem, quæ ante diximus, ad annorum myriades plus quadraginta protendit.

7. Verumtamen si quis sibi persuadeat tantum annorum numerum, quantum Chaldaei scripsérunt, eum jure oportebit et aliis fallacibus narratiunculis fidem adhibere. Si ergo hic numerus naturam rerum excedit, et omnino absurdus est, etiamsi forte aliter intelligatur, si quis, inquam, hoc sibi persuadeat, sequitur ut quæ traditur doctrina temporum, ea non sine inquisitione recipienda esse videatur. Jam si cum tot annorum millibus, quot secundum illorum chronologiam conficiuntur, successiones quoque principatum in gentibus pro rata portione ejus longævitatis proferrent, resque item aliquas et opera, quæ eo intervallo pro temporum spatiotestate acta essent; merito quis

suspicaretur, aliquid fortasse veritatis apud eos delitescere. Verum enimvero quod a decem tantum hominibus tot annorum myriades comprehensas existimaverint, quis demum ejusmodi fabulationes non insaniam esse putet? Fortasse tamen qui dicuntur sari, ii non eum annorum numerum quem nos existimamus, sed aliud quid brevis temporis intervallum significant. Namque etiam apud priscos Ægyptios lunares dicebantur anni: nempe summa triginta dierum, qui singulis mensibus continentur, annus vocabatur. Alii δραχμæ nuncupabant trimestre spatium: ita ut conversiones trimestres temporum, quotannis contingentes, pro anno haberent. Fieri ergo potest ut Chaldaeorum etiam qui dicuntur sari, ejusmodi aliquid demonstrent.

8. Decem ergo tantummodo ætates ab Aloro, qui primus fertur rex eorum, usque ad Xisuthrum supputantur, sub quo aiunt magnum illud accidisse diluvium. In Hebraicis pariter libris ætates tantum decem a Mose recitantur ante diluvium: scilicet et ab Hebræis totidem successiones hominum singillatim scribuntur, a primo, qui apud eos fertur, homine usque ad diluvium. Sed enim Hebreorum historia decem ætatum annos intra numerum duorum fere millennium cogit; Assyrii vero dum minutatim consequenterque ætates perscribunt, harum quidem numerum similem ejus, qui apud Mose est, habent; sed tempora non item: nam decem ætates centum viginti saros complecti aiunt; tum ab his quadraginta tres myriades et duo millia annorum conflari dietant.

9. Tandem ex prædictis, plane tibi exploratum fiet, si modo veram doctrinam consideraveris, Xisuthrum eumdem esse hominem qui ab Hebræis Noachus vocatur, in cuius ætatem incidit magnum illud diluvium: cuius sane diluvii Polyhistoris quoque historia notionem præbet. Is enim hoc pacto de illo scribit.

CAPUT III.

Alexandri Polyhistoris de diluvio. Ex eodem, de quo dictum est, libro.

1. Defuncto, inquit, Otiarte, filium hujus Xisuthrum tenuisse regnum saris octodecim, sub eoque magnum diluvium esse conflatum. Sic autem accuratius narrationem scripto persequitur. Κρόνος (Saturnus) ait, illi in somnio prædixisse (qui *Saturnus* Jovis genitor fertur, et ab aliis dicitur Χρόνος (tempus) die quinta decima mensis Dæsii (qui est mareri Maius) fore

ut homines a diluvio perirent. Mandavisse itaque ut libros omnes, primos nimirum medios et ultimos, terræ infossos in solis urbe Sipparis posseret: tum navim strueret, eamque eum consanguineis charisque familiaribus condescenderet: congestisque illuc esculentis atque poculentis, inductis etiam belluis et volatilibus ac quadrupedibus cunctaque supellectile, paratus esset ad navigandum. Quærenti autem quoniam cursus dirigendus esset, respondisse, ad deos, ad orandum quo hominibus bene esset. Eum vero haud recusasse quominus navigium compingeret, longum stadia quinque, latum duo: cuncta, quæ mandata sibi fuerant, efficienda curasse: uxorem, filios charosque familiares eodem introduxisse.

2. Ingruente demum diluvio et mox decrescente, misisse Xisuthrum quædam volatilia, quæ cum neque escam neque locum, in quo considerent, invenissent, reversa in navim recepta sunt. Rursus diebus aliquot post, emisisse aves alias, quæ item ad navim regressæ sunt pedibus luto infectis. Tertio denique demissæ aves cum ad navim non reverterentur, cognovisse Xisuthrum terram prorsus esse patefactam. Tunc navis tecto partim effracto, navim ipsam monti cùdiam innitentem vidisse: moxque ipsum cum uxore filiaque una et navis architecto exscendisse, ac primum terram esse veneratum, struataque ara diis sacrum obtulisse: quo facto, cum iis qui secum navi exierant nusquam comparuisse. Reliquos autem qui in navi substiterant, neque cum Xisuthri comitatu egressi erant, facta mox exscensione eum queritasse, eumdemque oberrantes nomine inclamasse. At vero Xisuthrum haud ultra se conspiciendum dedisse; voce tantum ex aere missa, deos ut coherenter mandavisse: nam et se religiosæ pietatis ergo ad deorum venisse habitacula, eodemque honore uxorem quoque suam et filiam et navis architectum frui. Tum iisdem imperasse, ut Babylonem redirent, et ex deorum mandato, qui in Sipparis urbe conditi fuerant, libros effuderent atque hominibus traderent. Locum autem, in quo nave egressi tunc insisterent, Armeniorum esse regionem. Hæc omnia edoctos, celebrato diis sacrificio, Babylonem pedestri itinere contendisse.

3. Ejus navigii, quod demum substituit in Armenia, fragmentum aliquod in Cordæorum Armeniaco monte nostra adhuc ætate reliquum esse aiunt. Quin et erasum bitumen quidam inde referunt remedii amuletique causa ad infausta quæque averruncanda. Illi autem Babylonem profecti, libros ex urbe Sipparis effodisse, opida multa condidisse, fana deorum struxisse, Babylonemque restituisse feruntur. Quæ hactenus dicta sunt, prætereaque turris ædificium memorat Polyhistor pene ad litteram cum libris Mosis hoc pacto consentiens.

CAPUT IV.

Alexandri Polyhistoris de turris ædificio.

1. Sybilla ait, omnes homines una lingua utentes turrim celsissimam exstruxisse, ut in cœlum condescenderent: Deum vero fortissimum vento afflato eamdem turrim dejecisse, peculiaremque singulis sermonem tribuisse, ideoque et urbem Babylonem esse appellatam. Mox post diluvium Titanum atque Prometheus extitisse: tum etiam a Titano bello Saturnum esse appetitum. De turris ædificio hactenus.

2. Prædictis autem hæc addit idem Polyhistor, post diluvium imperitasse regioni Chaldaeorum Evexium neris quatuor: inde imperium exceptum a filio ejus Chomasbelo neris quatuor cum sossis quinque. A Xisuthro et a diluvio, donec Medi Babylonem occuparunt, summam regum sex supra octoginta supputat Polyhistor, singulosque nominatim e Berosi libro recenset. Ex horum autem omnium ætatis tres myriades annorum conficit, prætereaque annos ter mille et unum supra nonaginta. Post hos, qui successione inconcussa regnum obtinuerant, de repente Medos collectis copiis Babylonem cepisse ait, ibique de suis tyrannos constituisse. Hinc nomina quoque tyrannorum Medorum edisserit octo, annosque eorum viginti quatuor supra ducentos: ac rursus undecim reges, et annos octo supra quadraginta: tum et Chaldaeos reges quadraginta novem, annosque quadragesimos et octo supra quinquaginta: postea et Arabes novem reges, annosque ducentos quadraginta quinque. Horum annorum recensione perscripta, de Semiramide quoque narrat quæ imperavit Assyriis. Rursumque distincte admodum nomina regum quadraginta quinque enumerat, iisque annos tribuit viginti sex supra quingentos. Post hos ait extitisse Chaldaeorum regem, cui nomen Phulus erat: quem Hebreorum quoque historia memorat, quemque item Phulum appellat. Hic Judæam invasisse dicitur. Deinde Polyhistor Senecherimum regno potitus esse ait: quem quidem Hebreorum libri reg-

nantem referunt imperante Ezechia et prophete Isaia. Ait autem diserte divinus liber: « Anno quarto decimo Ezechiae regis ascendisse Senecherimum ad urbes Judaeas munitas, easque cepisse. » Cujus rei peracta historia, subdit: « Et regnavit Asordanes filius ejus pro eo. » Rursusque pergens: « Ea tempestate ait aegrotasse Ezechiam. » Tum etiam ordinatim: « Eodem tempore Marudachum Baldanem Babyloniorum regem misisse oratores cum litteris et muneribus ad Ezechiam. » Hæc tradunt Hebreorum Scripturæ. Et quidem Senecherimum, cum ejus filio Asordane nec non Marudacho Baldane, Chaldaeorum quoque historiographus memorat: cum quibus etiam Nabuchodonosorum, uti mox dicetur. Hac autem ratione de iis scribit.

CAPUT V.

Ejusdem Alexandri de Senecherimo deque Nabuchodonosoro eorumque rebus gestis et strenuis facinoribus.

1. Postquam regno defunctus est Senecherimi frater, et post Hagisæ in Babylonios dominationem, qui quidem nondum expleto trigessimo imperii die a Marudacho Baldane interemptus est, Marudachus ipse Baldanes tyranidem invasit mensibus sex; donec eum sustulit vir quidam nomine Elibus, qui et in regnum successit. Hoc postremo tertium jam annum regnante, Senecherimus rex Assyriorum copias adversum Babylonios contrahebat, prælioque cum iis conseruo, superior evadebat: captumque Elibum cum familiaribus ejus in Assyriam transferri jubebat. Is igitur, Babyloniorum potitus, filium suum Asordanem eis regem imponebat, ipse autem in Assyriam redditum maturabat. Mox cum ad ejus aures rumor esset perlatus, Græcos in Ciliciam coactis copiis bellum transulisse, eos protinus aggressus est, prælioque inito, multis suorum amissis, hostes nihilominus profigavit: suamque imaginem, ut esset vitoriæ monumentum, eo loco erectam reliquit: cui Chaldaicis litteris res a se gestas inseculpi mandavit ad memoriam temporum sempiternam. Tarsum quoque urbem ab eo structam ait ad Babylonis exemplar, eidemque nomen inditum Tharsin. Jam et reliquis Senecherimi gestis perscriptis, subdit eum annis vixisse regnante octodecem, donec eidem structis a filio Ardumuzane insidiis extinctus est. Hæc Polyhistor.

2. Sane etiam tempora cum narratione divi-

norum librorum congruunt. Sub Ezechia enim Senecherimus regnavit, uti Polyhistor innuit, annis octodecem: post quem ejusdem filius annis octo: tum annis viginti et uno Samuges, itemque hujus frater viginti et uno: deinde Nabupalarus annis viginti: denique Nabucodrossorus tribus annis supra quadraginta: ita ut a Senecherimo ad Nabucodrossorum octoginta et octo anni excurrant. Jam si quis Hebreorum libros scrutetur, paria dictis inveniet. Namque post Ezechiam residuis Judeis Manasses imperat Ezechia filius quinque annis et quinquaginta: deinde Amos annis duodecim: tum Josias triginta annis et uno: postea Joachimus, sub cuius regni primordiis occupatus Hierosolyma Nabuchodonosorus supervenit, captivosque Judæos Babylonem transtulit. Atqui ab Ezechia ad Nabuchodonosorum anni octo excurrunt et octoginta, quot nimur Polyhistor ex historia Chaldaica supputavit.

3. His omnibus absolutis, pergit denuo Polyhistor res aliquot etiam a Senecherimo gestas exponere: deque hujus filio eadem plane ratione scribit qua libri Hebreorum, accurateque admodum cuncta edisserit. Pythagoras sapiens fertur ea tempestate sub his *regibus* exstisset. Jam post Samugem imperavit Chaldaicis Sardanapallus viginti annis et uno. Is ad Astyagem, qui erat Medicæ gentis præses et satrapa, legationem misit, ut filio suo Nabucodrossoro desponderet Amuhiam e filiabus Astyagis unam. Deinde Nabucodrossorus dominatus est tribus annis supra quadraginta, qui et collecto exercitu impressionem faciens Judæos, Phœnices et Syros in servitatem redigit. Neque sane opus est me pluribus confirmare, Polyhistorem item in his cum Hebraica historia congruere. Post Nabucodrossorum regnat ejus filius Amilmarudochus annis duodecim, quem Hebreorum littere Ilmarudochum appellant. Mox Polyhistor ait imperavisse Chaldaicis Neglisarum annis quatuor: deinde Nabodenum annis septemdecim. Eo regnante Cyrus Cambysis filius Babyloniam regionem copiis invasit, quicum Nabodenus certamine inito, victus se fuga proripuit. Regnavit autem Babylone Cyrus annis novem, donec in planicie Daharum alio prælio conseruo perit. Tum imperium tenuit Cambyses annis octo: exin Darius annis sex et triginta: deinde Xerxes cæterique Persarum reges.

3. Jam vero de Chaldaeorum regno uti breviter distinque tractat Berossus, ita prorsus lo-

quitur et Polyhistor: ex quibus manifestum est, Nabuchodonosorum armata manu cepisse Judæos. Ab hoc autem ad Cyrum Persarum regem anni septuaginta conflantur: quare et Hebreorum historia consonat, nempe quod hi septuaginta annis in captivitate versati sint, si quidem Judaicæ captivitatis tempus a primo Nabuchodonosori anno ad Cyrum Persarum regem putemus.

Quæ hactenus dicta sunt, Abydenus etiam satis consentaneus in *Chaldaeorum historia* recitat: namque et ipse non absimilem Polyhistori narrationem ingreditur.

CAPUT VI.

Abydeni de primo Chaldaeorum regno.

De Chaldaeorum sapientia hactenus. Jam ad ejusdem regionis dominium quod attinet, primum quidem Alorum *regnavisse* aiunt; de quo homine hæc tradita fama est, quod eum providentissimus Deus populorum pastorem creaverit. Is saris decem dominatum tenuit. Constat autem sarus annis ter mille sexcentis, neru sexcentis, sossus sexaginta. Deinde Alaparus dominatus est: tum Almelon ex urbe Pantibiblis, sub quo secundus Annedotus mari emersit Oanni similis, cuius figura erat semidei (nempe progeniti ex Deo). Tum Ammenon, tum Amegalarus, tum Daonus pastor, quo regnante quatuor biformes e mari in siccum semet ejecerunt, Iodocus, Eneugamus, Eneubulus et Anementus: et sub Edorescho, qui postea regnavit, Anodaphus: deinde et alii dominati sunt, demumque Xisuthrus. Qua narratione historicus hic Polyhistori consonat. Tum etiam de diluvio hac ratione scribit.

CAPUT VII.

Abydeni de diluvio.

1. Deinde alii quidam dominati sunt, tandemque Xisuthrus; cui prædictus Saturnus futuram esse imbrum copiam die quinta (decima) mensis Dæsii (qui est Maius): mandavitque ut libros omnes in solis urbe Sipparis condenseret. Id ubi Xisuthrus præstitit, pansiisque velis in Armeniam cursum direxit, statim Deo favente navim illuc appulit. Mox tertio die cum imbrum vis quiesceret, misit aves aliquot explorandi causa num tellus undis emerget. Illæ immensum tranantes continuumque et fluctuans pelagus, nulla inventa sede qua pes substiteret, ad Xisuthrum fluxo cursu reversæ sunt. Tres deinde dies mo-

ratus, denuo *easdem* mittebat: quæ pedes limo oblitos reversæ retulerunt. Continuoque illud ex hominum conspectu eripiebant: navis autem in Armenia consistebat, lignoque suo salutarem medelam regionis ejus incolis exhibebat.

2. Atque his, quæ dicta sunt, Abydenus, ad diluvium quod attinet, cum historia Hebreorum adamussim congruere, cunctis esse exploratum confido. Jam quod hi historici, gente Græci aut Chaldaei, Noachum alio nomine, id est, Xisuthrum appellaverint, id quidem ne quæso miremur: itemque quod Deo more suo deorum nomen appinxerint, et columbam silentio presserint, proque ea indefinite aves dixerint; hæc, *in quæ*, magnopere non sunt miranda. Sic de diluvio Abydenus in *Chaldaeorum historia*. Idem homo et de turris ædificio congruentia cum Mosis narratione hoc pacto scribit.

CAPUT VIII.

Abydeni de turris ædificio.

Ea tempestate primi *homines* adeo viribus et proceritate sua tumuisse feruntur, ut etiam deos aspernarentur, floccique facerent, celsissimamque eam turrim niterentur extrudere quæ nunc Babylon appellatur. Cumque jam illam proxime ad deos cœlo æquassent, diis venti opem ferentes machinosum opus imbecillum impellebant, humique prosternebant: eaque rudera Babelis nomen contraxerunt. Quippe eatenus unius sermonis usura freti *homines* erant; tunc autem a diis confusio varia et dissona linguarum in eos qui una *lingua* utebantur immissa est. Deinde et Saturnus cum Titano prælio certabat. Præterea idem vir Senecherimi quoque mentionem facit his verbis.

CAPUT IX.

Abydeni de Senecherimo.

1. His temporibus quintus denique et vicesimus rex fuit Senecherimus, qui Babylonem sibi subdidit, et in Cilicii maris littore classem Græcorum profligatam disjecit. Hic etiam templum Athenarum struxit: ærea quoque signa facienda curavit, in quibus sua facinora traditur inscripsisse. Tarsum denique ea forma, qua Babylon utitur, condidit, ita ut media Tarso Cydnus amnis transiret, prorsus uti Babylonem dividit Euphrates. Proximus huic regnavit Nergilus, quem Adrameles filius occidit. Rursus hunc frater suus Axerdis interfecit, patre eodem alia

tamen matre genitus, atque ejus exercitum eam tenus persecutus est donec Byzantium mōnibus conclusit. Hic primus mercenarias copias contraxit, in quibus miles erat Pythagoras Chaldae sapientiae assecla. Ægyptum preterea partes inferiores Syriæ acquirebat Axerdis. Hinc Sardanapallus exortus est.

2. Post quem Saracus imperitabat Assyriis: qui quidem certior factus turmarum vulgi collectiarum quæ a mari adversus se adventarent, continuo Busalussorum militie ducem Babylonem mittebat. Sed enim hic capto rebellandi consilio, Amuhiam Astyagis Medorum principis filiam nato suo Nabuchodrossoro despondebat; moxque raptim contra Ninum seu Ninivem urbem impetum faciebat. Re omni cognita, rex Saracus regiam Evoritam inflammabat. Tum vero Nabuchodrossorus summæ rerum potitus firmis mōnibus Babylonem cingebat. Hisce narratis, reliqua etiam Nabuchodrossori gesta ita persequitur Abydenus, ut a libris Hebræorum prorsus non abhorreat.

CAPUT X.

Abydeni de Nabuchodonosoro.

1. Nabuchodrossorus suscepto imperio Babylonem intra quindecim ferme dies cingebat mōnibus et triplici aggere, fluviumque Aramaeum ab Euphrate promebat: puteum item excuso loco apud Sippara urbem fodiebat, quadraginta parasangas latum, et ulnas viginti profundum. Huic autem claustra apponenda curavit, quibus reclusis universa planities rigaretur. Clastrorum nomen ἔχετο γάμμων; vocant, quasi ea voluntate quadam ingenitaque inclinatione sint prædicta. Littus preterea Rubri maris adversus impetum fluctuum communivit: tum in lumine Arabice regionis Teredonem urbem fundavit: regia palatia recentibus arborum surculis exornavit, nomenque his fecit viridaria pensilia. Mox accurate etiam edisserit quænam dicta sint viridaria pensilia, eademque ait a Græcis quoque in septem speciosissimis miraculis numerari.

2. Rursus alio loco idem homo sic loquitur. Cuncta, inquit, olim aquis tenebantur; idque mare dicebatur: quod quidem Belus compescuit, et suum cuique rei locum tribuit. Idem Babylonem mōnibus ambiens communivit, quæ diuturnitate temporis diruta Nabuchodrossorus demum restituit: eaque supererant usque ad imperium Macedonum non sine valvis ære con-

flatis. Omnia Abydenus Danieli consona narrat apud quem Nabuchodonosorus superbia tumidis ita inducit loquens: « Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificavi ut sit regni sedes, virtute fortitudinis meæ, in honorem gloriae meæ? »

3. Jam quod imperii ejus felicitatem testetur Daniel his verbis, quibus de Nabuchodonosoro loquitur, audi Abydenum. Hercule, inquit, fortior erat; idque exponit hac ratione sermonis Megasthenes ait: Nabuchodrossorus, qui ipsi Herculi fortitudine præstít, in Libyam atque Iberiam magnis copiis expeditionem suscepit: quibus regionibus debellatis, incolarum partem in Ponti dexteram oram transtulit. Deinde Chaldaei tradunt, mentem ejus ad regiam reducis deorum quorumdam afflatu fuisse occupatam, ita ut in hæc verba erumperet: « Ego Nabuchodrossorus, o strenui Babylonii, superventuras vobis ærumnas prædicam. » Tum alia id genus accurate narrat. Rursusque idem scriptor addit, eum, qui tanto elatus fastu imperabat, e conspectu repente eruptum evanuisse. Hinc filius ejus Amilmarodachus regnavit, quem brevi Nigilares leviter occidit, filium habens unicum superstitem Labosseracum; qui violento item fato cum sublatus fuisse, Nabonedochus nullo jure fretus ad regni sedem accedere jussus est: is nempe cui Cyrus, capta dein Babylone, Carmニア præfecturam concessit: a Dario autem rege eadem provincia pulsus est.

4. Atque hæc omnia cum Hebraicis litteris congruunt: namque in Danielis historia traditur quare quave ratione Nabuchodonosorus mente exciderit. Græci autem Chaldaeæ scriptores vitium illud ad bonum sensum trahunt, illumque a Deo obsessum aiunt, Deumque appellant furem quo corruptus est: vel genium quemdam arbitrantur in eum irruisse. Neque id mirum: cuncta enim ejusmodi solent in Deum conferre, geniorumque nomine deos designare. Hæc omnia Abydenus. Sed et Flavius Josephus Judæorum historicus in priore priscorum historia congruentia his memorans ita scribit.

CAPUT XI.

Ex Josephi priore priscorum historia. De Nabuchodonosoro.

4. Age vero, inquit, nunc ea dicam quæ de nobis in Chaldaeorum historiis perquam accurate feruntur, quarum cum nostris litteris in aliis quoque multa est conspiratio. Testis equidem

hujusce rei Berosus qui est, vir gente Chaldaeus, atque nobilis inter eos scientiarum disciplinas coluerunt. Quippe is et astronomiæ libros, et quidquid Chaldaeorum ingenia philosophata sunt, ad Græcam linguam transtulit. Hic ergo Berosus priscorum scripturas presse secutus, de diluvio et de hominum supremo exterminio, eadem ratione qua Moses, historiam contextuit: itemque de arca instar capsæ adornata, in qua Noachus generis nostri auctor servatus est, quæque ad cacumen Armeniaci montis adhæsit. Deinde Noachi posteros singillatim enumerans, et sua cuique tempora tribuens, ad Nabupalassarum Babylonis et Chaldaeorum regem delabitur, resque ab eo fortiter gestas persequens, ait quo pacto quove consilio filium suum Nabuchodrossorum cum innumeris copiis ingentique apparatu in Ægyptum nostramque regionem miserit, postquam fama ad ejus aures venit, provinciarum harum incolas seditionem moliri. Jam hic eo profectus omnes ditione sua pressit, Hierosolymitanum templum inflammavit, universumque gentis nostræ populum laribus eversum ad Babylonicum agrum traduxit. Atque ita contigit urbi destrui, temploque in ruinis considerare septuaginta annis ad Cyrum usque Persarum regem primum. Ait autem, Babylonium hunc regem dominatum esse Ægypto, Syriæ, Phœnicia et Arabiæ, præcellentem omnibus vi et strenuitate qui ante eum Chaldaeis et Babylonis imperaverant.

5. Ipsa vero Berosi verba attexam, cuiuscmodi ea se mihi obtulerunt. Ut pater illius Nabupalassarus edocutus est, summum satrapam, quem procuratorem Ægypto, Syriæ Phœniciaque præfecerat, conversis armis fidem mutasse, cum ipse per se jam ad pœnas expetendas non valeret, partem copiarum quamdam filio suo Nabuchodrossoro, valida tunc ætate juveni, tradidit, eumque satrapam bello persequi jussit. Nabuchodrossorus statim ac eo venit manusque conseruit, superior rebelli evasit, illasque denuo regiones imperio suo subjunxit. Accidit autem ut pater ejus Nabupalassarus per id tempus in morbum implicitus mortem cum vita Babylone commutaret, postquam anno uno supra viginti regnasset. At Nabuchodrossorus, cognito non diu post parentis obitu, res Ægypti cæterarumque regionum rite composuit: tum captivos Iudaeos, Phœnices, Syros, et Ægyptios jussit cum gravis armaturæ exercitu ab aliquot amicis suis, itemque reliquas manubias et supellec-

tilem, Babylonem deduci, quo et ipse reversus est.

3. Ibi vero rem publicam in Chaldaeorum protestare esse offendit, sibique regnum ab optimæ quodam asservari. Universæ igitur ditionis patriæ potitus, captivos in Babylonici agri partibus opportunissimis collocari jussit; tum belli manubiis Beli templum et reliqua affluenter exornavit, atque in ipsam urbem extravagantes adduxit aquas, munivitque locos, ne in posterum obsessores amnem contra urbem immittere possent. Excitavit et triplicem murorum ambitum internæ urbi, triplicem item externæ: et partim quidem cocto latere ac bitumine, partim latere solo conficiebat. Jam egregie vallata urbe portisque divinitus exornatis, paternæ regiae aliam proxime addidit, eujus rationem, pulchritudinem variumque apparatus vix narrare quis possit. Tantummodo dixerim, cum adeo elaboratum mirificum et modum excedens fuerit opus, id tamen intra quindecim dies esse absolutum. Præterea in palatio lapideos obeliscos altissimos statusque decors eduxit, speciemque montium simillimam exhibuit. Consevit et varias arbores, et ea quæ dicuntur pensilia viridaria construxit, montani instar ventosique loci, ad uxoris sue lubentiam, qua ventosæ Medorum regioni consueverat.

4. Atque hæc omnia adamussim Berosus de prædicto rege scripsit. Sed et alia plurima tertio Chaldaicarum rerum libro, in quo Græcos historicos reprehendit, qui in cassum opinati sunt, a Semiramide Assyria conditam esse Babylonem; ab eademque miranda illa opera exstructa falso scripserunt. Atque in his Chaldaeorum historiæ fidem adjungere par est. Præsertim cum in Phœnicum quoque tabulariis suffragantia Berosi dictis scripta exstant, quibus diserte Babyloniorum rex universam Syriam atque Phœniciam perdomuisse traditur. Sed et Philostrati historia consentit, quo loco Tyri obsidionem memorat: tum denique quarto *Indicarum rerum* libro Megasthenes, ubi ostendere nititur, a prædicto Babyloniorum rege Herculem ipsum fortitudine rerumque gestarum magnitudine fuisse superatum, magnamque Libyæ partem atque Iberiæ internectione debellatam.

5. Jam quod supra memoratum Hierosolymorum templum bello Babyloniorum inflammatum fuerit, quodque idem instaurari cœptum sit quo tempore Cyrus Asiæ imperium obtinuit, ex *historia* item Berosi perspicue constabit.